

SUPPLEMENT

DID תפלה, פיוט AND מדרש DEVELOP SIMULTANEOUSLY?

Ezra Fleischer, on page 50 of his book **תפלה ומנהגי תפילה ארץ ישראלים בתקופת** postulates that **פיוט** developed side by side with the fixed liturgy:

מן המפורסמות היא שבהרבה בתי כנסיות קדומים בארץ ישראל נתקיימו זמן רב ביחד, זה ליד זה, שתי מערכות תפלה, ששתיהן היו קבועות כמעט באתה מידה: אחת של היחידים, ואחת של החזנים. למן זמן היווצרותה של השירה הפייטנית כך נערכה התפלה בציבור: הקהל אמרו את נוסחי הקבע הפשוטים בלחש, איש כהרגלו, אבל שליחי הציבור לא חזרו בקול רם על אותה לשון עצמה, אלא אמרו במקום זה תפלה אחרת, נמלצת ומסולסת יותר, מסודרת בצוות של שיר.

TRANSLATION: It is well known that in many early synagogues in Israel there co-existed for a long time two sets of prayers, both of which were instituted very close in time: one for the individual to recite and one for the prayer leader to recite. From the time that liturgical poetry began to be composed this is the manner in which communal prayer took place: the congregation would recite the plain fixed text silently, each one in the manner in which he was accustomed. Then the prayer leader did not recite the same fixed prayer but in its place would recite a different prayer, more ornate and complicated, composed in the form of poetry.

It begins with the fact that **ספר איכה** which are a specific type of **פיוט** clearly developed as an extension of **ספר איכה** is known as **ספר קינות**:

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כו' עמ' א'—ספר תורה שנשרף מנלן? דכתיב (ירמיהו ל"ו) ויהי כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער הספר והשלך אל האש אשר אל האח וגו'. מאי שלש דלתות וארבעה? אמרו ליה ליהויקים: כתב ירמיה ספר קינות. אמר להו: מה כתיב ביה? (איכה א') איכה ישבה בדד. אמר להו: אנא מלכא. אמרו ליה: (איכה א') בכו תבכה בלילה. אנא מלכא. (איכה א') גלתה יהודה מעני אנא מלכא. (איכה א') דרכי ציון אבלות. אנא מלכא. (איכה א') היו צריה לראש. אמר להו: מאן אמרה? (איכה א') כי ה' הוגה על רב פשעיה. מיד קדר כל אזכרות שבה ושרפן באש. והיינו דכתיב (ירמיהו ל"ו) ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם, מכלל דבעו למיקרע.

TRANSLATION: 'Rents when a scroll of the law has been burnt'. What is the source for this? What is written: And it came to pass when Jehudi had read three or four columns that he cut it with a penknife and cast it into the fire that was in the brazier. What is the point of saying 'had read three or four columns'? They told King Jehoiakim that Jeremiah had written a book of Lamentations, and he said to them: What is written there? They quoted 'How doth the city sit solitary'. The King replied: I am the King. They then cited to him the second verse: She weepS sore in the night. He replied again: I am the King. They then cited

the third verse: Judah is gone into exile because of affliction. Again he replied: I am the King. They continued with verse four: The ways of Zion do mourn. I am the King he replied. They continued with the fifth verse: Her adversaries are become the head. He asked: Who said that? They continued with that same verse: For the Lord has afflicted her for the multitude of her transgressions. Forthwith he began to cut out all the names of G-d mentioned therein and burnt them in the fire; hence it is written in the report there: Yet they were not afraid, nor rent their garments, neither the King, nor any of his servants that heard all these words,²¹ which implies that the bystanders should have rent their clothes.

Much of the style, wording and format of the קינות follows the style, wording and format that ירמיהו employed in composing ספר איכה. However the פייטנים went a step further and incorporated references to the מדרש on ספר איכה into the קינות. Why did that occur? Based on what Professor Leon J. Weinberger writes in his book , Jewish Hymnography, it can be argued that the פייטנים may have also contributed to the composition of the מדרשים on ספר איכה. Pay close attention to what Professor Weinberger writes on page 29 of his book:

The cantor-poet performed not only an aesthetic function in ornamenting the fixed prayers in the synagogue service but also a didactic role in interpreting Jewish legend and law. One of his responsibilities was to translate the reading from the Torah (J Meg 4.1, 42d) into the vernacular. In this practice he often incurred the wrath of the rabbis, who faulted him for translating in a manner that they perceived to be contrary to Jewish law.

If that was the case, then fixed prayer, פיוט and מדרש all developed simultaneously.

The synergy between ספר איכה and the קינות appears to have been planned:

איכה רבה (בובר) פרשה א ד"ה [א] איכה ישבה—למה נאמרה מגילת קינות באל"ף בי"ת,
כדי שיהיו נגרסין בפי המקוננים.

Evidence that the קינות were authored at the same time as the מדרש can be found in the writing styles of some of the מדרשים:

מדרש זוטא – איכה (בובר) פרשה א ד"ה [יד] כתיב נחמו- [יד] כתיב נחמו עמי (ישעיה מ' א'). למה שני פעמים, רבי אומר לפי שכל מכות שלהן כפולות שכן ירמיה היה אומר שבר על שבר נקרא (ירמיה ד' ב'). בכו תבכה בלילה (איכה א' ב'), עיני עיני יורדה מים (שם שם /איכה א' ט"ז), חטא חטאה ירושלם (שם שם /איכה א' ח'), וכל כך למה, לפי שחטאו בכפלים, שנאמר כי שתים רעות עשה עמי (ירמיה ב' י"ג), וכיון שחטאו בכפלים לקו בכפלים, שנאמר כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה (ישעיה מ' ב') ולפי שמכותיה כפולות כך נחמותיה כפולות, שנאמר נחמו נחמו עמי (שם /ישעיהו / מ' א'), עורי עורי (שם

להבין את התפלה

/ישעיהו/ נ"ב א'), קומי אורי כי בא אורך (שם /ישעיהו/ ס'), אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך (שם /ישעיהו/ מ"ג כ"ה), אנכי אנכי הוא מנתמכם (שם שם /ישעיהו/ נ"א /י"ב), אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך (שם /ישעיהו/ מ"ג כ"ה), שוש איש ביה' (שם /ישעיהו/ ס"א י'), סולו סולו (שם /ישעיהו/ ס"ב י'), וכן לכן בארצכם משנה יירשו (שם /ישעיהו/ ס"א ז'), אמרו לו הכל אתה נותן בכפלים, כי מכת אויב הכי תיך (ירמיה ל' י"ד), [אמר להם אל תאמרו כן, אלא כי מכת אויב הכי תיך], מה עשיתי לאיוב ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה (איוב מ"ב י'), אמר להם הקב"ה מה לאיוב הוספתי, לבני על אחת כמה וכמה, לכן בארצכם משנה יירשו (ישעיה ס"א ז').

The following **מדרש** is also written in the style of a **קינה**:

איכה רבה (וילנא) פתיחות-יא רבי יצחק פתח (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך וגו', אלו זכיתם, הייתם קוראים בתורה (שמות ט"ו) תבאמו ותטעמו בהר נחלתך, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים תבא כל רעתם לפניך, אלו זכיתם, הייתם קוראים בתורה, (שם /שמות ט"ו/) שמעו עמים ירגזון, ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים שמעו כי נאנחה אני, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שם /שמות ג') ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים ראה ה' כי צר לי מעי המרמרו, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ג) וקראתם בעצם היום הזה, ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים קראתי למאהבי, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (דברים ט"ז) צדק צדק תרדוף, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שם /דברים ט"ו/) פתח תפתח את ידך, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, פרשה ציון בידיה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ג) אלה מועדי ה', ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, על אלה אני בוכיה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (במדבר כ') במסלה נעלה, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, סלה כל אבירי ה', אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ו) ואשבור מוטות עולכם, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, נשקד עול פשעי בידו, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שם /ויקרא ו') אש תמיד תוקד על המזבת, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, ממרום שלח אש בעצמותי, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (דברים א') בכל הדרך אשר הלכתם, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים לא אליכם כל עוברי דרך,

אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ו) ואכלתם לחמכם לשובע, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, בל עמה נאנחים מבקשים לחם, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות ל"ד) לא יחמוד איש את ארצו, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, ידו פרש צר על כל מחמדיה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא ט"ז) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגו', ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, טומאתה בשוליה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שם /ויקרא ט"ז/) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, חטא חטאה ירושלים, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (במדבר י') ונזכרתם לפני ה' אלהיכם, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, זכרה ירושלים ימי עניה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ו) והתהלכתי בתוכם, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים ויצא מן בת ציון כל הדרה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (דברים כ"ח) ונתנך ה' לראש, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, היו צריה לראש אויביה שלו, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שם /דברים /ט"ז/) שלוש פעמים בשנה, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, דרכי ציון אבלות, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ו) וישבתם לבטח, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, גלתה יהודה מעוני, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות י"ב) ליל שמורים הוא לה', ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים, בכה תבכה בלילה, אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (דברים א') איכא אשא לבדי, ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים איכה ישבה בדד.

One more example of a מדרש following the form of a קינה:

איכה רבה (וילנא) פרשה א-כג – אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי (שם /תהלים /ע"ז), רבי יהודה ברבי סימון ור' איבו ורבנן אמרי, לפי שחטאו מאל"ף ועד תי"ו, מתנחמין מאל"ף ועד תי"ו, וכן את מוצא שכל נבואות קשות שנתנבא ירמיה על ישראל הקדים ישעיה ורפאן, ירמיה אמר איכה ישבה בדד, ישעיה אמר (ישעיה מ"ט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה וגו', ירמיה אמר בכה תבכה בלילה, ישעיה אמר (שם /ישעיהו /ל') בכה לא תבכה חנון יחנך וגו', ירמיה אמר גלתה יהודה מעוני, ישעיה אמר (שם /ישעיהו /י"א) ונפוצות יהודה יקבץ וגו', ירמיה אמר דרכי ציון אבלות, ישעיה אמר (שם /ישעיהו /מ') קול קורא במדבר פנו דרך ה', ירמיה אמר היו צריה לראש, ישעיה אמר (שם /ישעיהו /ס') והלכו אליך שחוח בני מעניך,

להבין את התפלה

ירמיה אמר ויצא מן בת ציון וגו', ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"ט) ובא לציון גואל,
ירמיה אמר זכרה ירושלם, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ס"ה) כי חנני בורא שמים חדשים וארץ
חדשה ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב,
ירמיה אמר חטא חטאה ירושלם, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ מ"ד) מחיתי כעב פשעך,
ירמיה אמר טומאתה בשוליה, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ד') אם רחץ ה' את צואת בנות ציון,
ירמיה אמר ידו פרש צר, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ י"א) יוסף ה' שנית ידו,
ירמיה אמר כל עמה נאנחים וגו', ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ מ"ט) לא ירעבו ולא יצמאו,
ירמיה אמר לא אליכם כל עוברי דרך, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ל"ב) עד יערה עלינו רוח
ממרום,
ירמיה אמר ממרום שלח אש בעצמותי, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"ז) מרום וקדוש אשכון
ואת דכא וגו',
ירמיה אמר נשקד עול פשעי, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"ב) התפתחי מוסרי צוארך,
ירמיה אמר סלה כל אבירי, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ס"ב) סלו סלו המסלה סקלו מאבן,
ירמיה אמר על אלה אני בוכיה, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"ב) כי עין בעין יראו וגו',
ירמיה אמר פרשה ציון בידיה, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"א) אנכי אנכי הוא מנתמכם,
ירמיה אמר צדיק הוא ה', ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ס') ועמך כלם צדיקים,
ירמיה אמר קראתי למאהבי, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ס') וקראת ישועה חומותיך,
ירמיה אמר ראה ה' כי צר לי, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ ס"ז) וראיתם ושש לבכם,
ירמיה אמר שמעו כי נאנחה אני, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ מ') נחמו נחמו עמי,
ירמיה אמר תבא כל רעתם לפניך, ישעיה אמר (שם /ישעיהו/ נ"ו) והביאותים אל הר קדשי,
ד"א אזכרה נגינתי בלילה,

Another example:

איכה רבה (וילנא) פרשה א-נז- כי רבות אנהותי ולבי דוי, את מוצא שבדבר שחטאו
ישראל בו לקו ובו מתנחמים:
חטאו בראש ולקו בראש ומתנחמים בראש, חטאו בראש, דכתיב (במדבר י"ד) נתנה ראש
ונשובה מצרימה, ולקו בראש דכתיב (ישעיה א') כל ראש לחלי, ומתנחמין בראש דכתיב
(מיכה ב') ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם,
חטאו באזן דכתיב (זכריה ז) ואזניהם הכבידו משמוע ולקו באזן, דכתיב (ש"א =שמואל א' =
ג) אשר כל שמעו תצילנה שתי אזניו, ומתנחמין באזן, דכתיב (ישעיה ל) ואזניך תשמענה
דבר מאחריך לאמר,
חטאו בעין דכתיב (שם /ישעיהו/ ג') כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים,
ולקו בעין דכתיב עיני עיני יורדה מים, ומתנחמין בעין דכתיב (שם /ישעיהו/ נ"ב) כי עין בעין
יראו בשוב ה' ציון,

חטאו באף, דכתיב (יחזקאל ח') והנם שולחים את הזמורה אל אפם, ולקו באף, דכתיב (ויקרא כ"ו) אף אני אלך עמם בקרי, ומתנחמין באף דכתיב (שם /ויקרא כ"ו/) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו',

חטאו בפה, דכתיב (ישעיה ט') וכל פה דובר נבלה, ולקו בפה, דכתיב (שם /ישעיהו ט') ויאכלו את ישראל בכל פה, ומתנחמין בפה, דכתיב (תהלים קכ"ו) אז ימלא שחוק פינו, חטאו בלשון, דכתיב (ירמיה ט') וידרכו את לשונם קשתם שקר, ולקו בלשון, דכתיב דבך לשון יונק, ומתנחמין בלשון, דכתיב ולשננו רנה,

חטאו בלב, דכתיב (זכריה ז') ולבם שמו שמיר משמוע, ולקו בלב, דכתיב (ישעיה א') וכל לבב דוי, ומתנחמין בלב, דכתיב (שם /ישעיהו/ מ') דברו על לב ירושלם,

חטאו ביד, דכתיב (שם /ישעיהו/ א') ידיכם דמים מלאו, ולקו ביד, דכתיב ידי נשים רחמניות, ומתנחמין ביד, דכתיב (שם /ישעיהו/ י"א) יוסיף ה' שנית ידו, חטאו ברגל, דכתיב (משלי א') כי רגליהם לרע ירוצו, ולקו ברגל, דכתיב (ירמיה יג) ובטרם יתגפפו רגליכם על הרי נשף, ומתנחמין ברגל, דכתיב (ישעיה נ"ב) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר,

חטאו בהוא דכתיב (ירמיה ה') כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ולקו בהוא, דכתיב (ישעיה ס"ג) ויהפך להם לאויב והוא נלחם בם, ומתנחמין בהוא, דכתיב (שם /ישעיהו/ נ"א) אנכי אנכי הוא מנחמכם,

חטאו בזה דכתיב (שמות ל"ב) כי זה משה האיש, ולקו בזה, דכתיב על זה היה דוה, ומתנחמין בזה, דכתיב (ישעיה כ"ה) הנה אלהינו זה קוינו לו, חטאו באש, דכתיב (ירמיה ז') הבנים מלקטים עצים והאבות מבערים את האש, ולקו באש, דכתיב ממרום שלח אש, ומתנחמין באש, דכתיב (זכריה ב') ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב, חטאו ביש, דכתיב (שמות י"ז) היש ה' בקרבנו, ולקו ביש, דכתיב אם יש מכאוב כמכאובי ומתנחמין ביש, דכתיב (משלי ח') להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, חטאו בכפלים דכתיב חטא חטאה ירושלם, ולקו בכפלים, דכתיב (ישעיה מ') כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ומתנחמין בכפלים, דכתיב (שם /ישעיהו/ מ') נחמו נחמו עמי יאמר א-להיכם.